

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK IX.

ČÍSLO 4.

Major gen. št. H. ŠTĚPÁNSKÝ:

Význam a účelnost postupných cílů a pásem působnosti.)*

Úvod.

Za různých cvičení na mapě i v terénu, zvláště pak při závěrečných cvičeních, vyskytnou se občas problémy, jichž konkrétní řešení nasvědčuje tomu, že jednotlivá ustanovení našich předpisů, především Polního řádu, nejsou všemi veliteli stejně vykládána a chápána. To je ovšem důkazem, že t. zv. jednotnost doktriny mezi námi dosud nezakotvila tak pevně, jak by si bylo přáti. Na štěstí nejde při tom obyčejně ani tak o jádro zásad jako spíše o způsob jich provádění. Časem se však vyskytnou i pochyby o účelnosti některých ustanovení Polního řádu. Polní řád je naším nejvyšším předpisem, vojákovou biblí, jejíž ustanovení jsou pro nás naprosto závazná. To však neznamená, že by nemohla býti změněna, když by se v praxi nebo neustálým technickým vývojem bojových prostředků stala neúčelnou. Úvahy a diskuse o jednotlivých ustanoveních Polního řádu jsou proto nejen dovoleny, ale v zájmu věci dokonce i žádoucí.

Během závěrečných i jiných cvičení posledních let měl jsem v rozhovoru s různými důstojníky častěji příležitost slyšet pochybnosti, zda je nutno a účelné určovat vždy postupné cíle a pásma působnosti za přibližovacího pochodu a za útoku tak, jak to Polní řád v části IV, hlavě II výslovně stanoví. Bylo poukázáno na to,

1. že na druhé straně, na př. v čl. 319—322, sám Polní řád žádá, aby jednotky po dobytí jednoho cíle pokračovaly co nejrychleji v útoku na příští cíl, aniž by se staraly o vyřízení, poněvadž právě tímto dalším postupem pomáhají nejvydatněji sousedním, pro větší překážky pomaleji postupujícím jednotkám;

2. že každý takový cíl znamená zbytečnou ztrátu času, která přijde k dobru především zatlačenému nepříteli, poněvadž mu usnadní, aby se buď zařídil k novému odporu nebo připravil k protiútoku;

3. že je za útoku zbytečné určovat předem jednotlivé postupné cíle, poněvadž se jich pak v boji obyčejně stejně nedosáhne v celé šíři tak, jak to původní plán a základní rozkaz předvídal, takže velitel musí svůj plán přizpůsobit situaci, a podle toho měnit i úkoly, cíle, směry a p. svých podřízených jednotek;

4. že se dělostřelectvo pro přímou podporu přemísťuje postupně a po odřadech samo podle toho, jak postupily útočné skupiny, a aniž přeruší svou podpůrnou činnost, takže útočící pěchota není

*) Poznámka k názvosloví: Polní řád zná postupné cíle vlastně až při útoku, při přibližovacím pochodu mluví jen o postupných posunech. Tyto posuny však musí být v rozkaze nějak vyjádřeny; rozkazová technika žádá, aby se tak stalo jasně a stručně, a tu jsme si zvykli užívatí výrazu „postupný cíl“ i k vymezení postupného posunu za pochodu. Myslím, že to není chyba a používám tohoto výrazu ve zmíněném smyslu i v této práci.

vázána donosností děl a nemusí tedy vyčkávati na přesun dělostřelectva;

5. že je zbytečné, ba dokonce škodlivé určovati postupné cíle za přibližovacího pochodu v střetném boji, je-li vlastní jezdeckto nebo smíšený přezvědný oddíl v dotyku s nepřítelem, takže nebezpečí překvapení je značně omezeno, ne-li vyloučeno;

6. že snaha, vyhověti Polnímu řádu, vedla některé vyšší velitele k tomu, že nařídili při přibližovacím pochodu — ač toho situace nikterak nevyžadovala — několik, někdy i jen 2 km od sebe vzdálených postupných cílů, na kterých se jednotky vždy zastavovaly, přičemž je nutno uvážiti, že jeden postupný cíl divise znamená nejčastěji několik postupných cílů pro nižší jednotky, a

7. že určování pásem působnosti at' při přibližovacím pochodu nebo za útoku není plně odůvodněno, zvláště u nižších jednotek (od pluku dolů), poněvadž úplně stačí, udá-li se směr.

Podotýkám, že pochybnosti o účelnosti postupných cílů a pásem působnosti byly vysloveny se zřetelem na situaci v pohybné válce. Útoky na silně opevněnou frontu, vyžadující co nejpečlivější přípravy a do podrobnosti promyšleného a pro každou, i nižší jednotku, přesně předem stanoveného provedení, nemohou se zřejmě obejít bez tak důležitých podrobností jako jsou postupné cíle a pásma, a to tím méně, prokáže-li se jejich účelnost již pro válku pohybnou.

Téma diskuse bylo tedy dáno a nelze popřít jeho význam a důležitost, neboť věc sama musí býti předmětem úvah velitelů všech stupňů. Jde tedy o to, je-li účelné, aby byla změněna příslušná ustanovení Polního řádu, vyjádřená zvláště v čl. 274, 275, 290, 319—322, 341 a 355. Mám za to, že navrhované změny nelze doporučiti a pokusím se prokázati, že dotčená ustanovení jsou účelná a proto správná. Při tom chci vymeziti některé ty případy, kdy — v soulase s duchem Polního řádu — by bylo zbytečné a často i škodlivé určovati postupné cíle a pásma působnosti. V tomto pojednání budu přihlížeti především k operacím divisi a nižších jednotek, neboť jich se týkaly vyslovené pochybnosti. Velitel armády určuje v svých rozkazech obyčejně denní cíle pro své vyšší jednotky a proti tomu by se sotva našly vážné námitky.

Pro přehlednost chci se zabývati postupnými cíli a pásmy působnosti v oddělených statích, a to tak, že v každé napřed uvedu data všeobecné platnosti a pak teprve přejdu ke konkrétní situaci, tedy jednak k přibližovacímu pochodu, jednak k útoku.

I. Postupné cíle.

A. Všeobecné poznámky.

Určení postupných cílů vyplývá z rozhodnutí velitele a je důležitou pomůckou k jasnému vyjádření úmyslu, neboli myšlenky manévru velitele. Manévr záleží zpravidla v postupném zdolávání nepřítele, což se prakticky jeví v postupném obsazování nebo dobývání terénu. Podle toho si tedy velitel rozloží celou zamýšlenou operaci na několik postupných fází a znázorní je cíli, z nichž každý ovšem musí mít přesný účel, neboť jinak by byl zbytečný. Musíme si tedy býti vědomi, že postupné cíle jsou jen prostředkem k dosažení nějakého účelu, ne však účelem samým a že vyplývají z plánu manévru, aniž je však manévr snad sestavován podle postupných cílů. Krátce: napřed manévr a potom teprve a podle něho určití cíle.

Právě tak jako celkové rozhodnutí, závisí i otázka postupných cílů na úvahách o známých pěti prvcích: úkol, vlastní situace, nepřítel, terén a atmosférické poměry.

Úkol stanoví v svém jádře konečný cíl, kterého máme dosáhnouti, a způsob, jak ho máme dosáhnouti. Je nasnadě, že již vzdálenost konečného cíle od výchozího prostoru může mít vliv na rozhodnutí o otázce a o počtu postupných cílů, ač sama o sobě není zpravidla rozhodující. Všeobecně možno říci, že čím menší bude vzdálenost, tím méně bude důvodů pro volbu postupných cílů. Stejně i nařízení způsob provedení úkolu, t. j. rychlost operace, může nás nutiti omeziti počet jich anebo se jich úplně zříci. Pokud tedy jde o úkol, závisí volba a počet postupných cílů na potřebné rychlosti operace a na vzdálenosti konečného cíle.

Značný význam mají úvahy o situaci, a to o vlastní i o nepřátelské. Není přece stejné, provádíme-li přibližovací pochod pod dostatečným krytem vlastních vojsk anebo bez něho, proti nepříteli, který je v postavení nebo v pohybu, anebo útočíme-li na nepřitele přibližně stejně silného a zdatného nebo na mnohem slabšího nebo morálně značně otřeseného. Pokud tedy běží o situaci (vlastní i nepřátelskou), stanoví se postupné cíle se zřetelem na prostory, v nichž je možná srážka s nepřítelem a se zřetelem na předvídanou sílu nepřátelského odporu.

Stejně rozhodující vliv na určování postupných cílů má i terén, který svým tvarem, porostem, počtem komunikací a úpravou může skýtatí výhody nebo býti překážkou. Studium terénu mezi výchozí situací a konečným cílem vymezí obyčejně dosti přesně prostory, které se při přibližovacím pochodu hodí za bojiště a při útoku za výhodnou základnu pro zahájení další fáze a které se proto volí za postupné cíle, vyhovují-li současně i plánu manévru, sestavenému se zřetelem na úkol a na situaci. Terén jako překážka může si však někdy zastávku, a tedy i stanovení postupného cíle, imperativně vyžádati tam, kde pro nepřehlednost a neschůdnost terénu je nutno uspořádati jednotky a zříditi, zajistiti nebo obnoviti mezi nimi spojení, kde je nutno změnit sestavu, kde je třeba zajistiti nerušený průchod ostatním částem, nebo když je se zřetelem na předvídanou nebo známou silnější úpravu terénu nutno soustřediti bojové prostředky. Takovými překážkami bývají řeky, bažiny, lesy, soutěsky a konečně pásma, o nichž se ví neb alespoň předpokládá, že byla nepřítelem upravena pro vydatný odpor. Proto tedy, pokud jde o terén, stanoví se postupné cíle se zřetelem na výhody, které určitá pásma skýtají pro vývoj další akce, nebo se zřetelem na nutnost, buď změnit nebo do pořádku uvést sestavu a spojení jednotky, nebo konečně na nutnost soustřediti své úsili.

Atmosférické poměry nebývají obyčejně rozhodující v otázce, mají-li býti postupné cíle voleny čili nic, ač jejich vliv není naprosto vyloučen. Při pochodech využíváme noci k tomu, abychom nepříteli své pohyby skryli; nejde nám tedy při tom zpravidla o boj jako spíše o skryté přiblížení k pásmu, v kterém je pozdější boj možný nebo pravděpodobný. Při nočních přibližovacích pochodech, prováděných tedy obyčejně buď proti nepříteli v postavení nebo pod krytem vlastních vojsk, nebudou postupné cíle pravidlem. Podobně je tomu při nočních útocích. Zkušenosti ze světové války potvrdily možnost a úspěšnost jen menších nočních útoků na známé a značně omezené cíle. Noční útoky vyšších jednotek, jejichž cíle byly hlouběji v nepřátelském pásmu, přes všechnu promyšlenou přípravu se obyčejně

bud' vůbec ztroskotaly nebo nepostoupily tak hluboko, aby výsledek byl úměrný k vynaloženému úsilí a k utrpeným ztrátám fyzickým i morálním. Zbývají tedy jen případy, ostatně dosti výjimečné, kdy velice nepříznivé povětrnostní poměry (mráz, vedro, sníh, dešť) nutí, aby i při denních pochodech a útocích byly předvídány postupné cíle, stanovené se zřetelem na očekávanou velkou únavu jednotek prvního sledu (oddech, vystřídání).

Tím jsme se pokusili načrtnouti všeobecné úvahy, týkající se účelnosti postupných cílů za přibližovacího pochodu nebo za útoku se zřetelem na úkol, situaci, terén a povětrnost. Je však ještě i další okolnost, na které často závisí zdar provedení určité operace, a tou je zřetel na součinnost zbraní, tedy především pěchoty, dělostřelectva a letectva.

Aby bylo dosaženo maxima, musí býti činnost a operace dělostřelectva a letectva úzce a přesně přizpůsobena činnosti a operacím pěchoty a musí proto býti již předem účelně předvídána a připravena. Vezmeme na př. dělostřelectvo divise. Nepřihlížíme-li k poměrně malé jeho části, která bývá za určitých okolností přímo podřízena pěchotě jako doprovod, jest jeho celek obyčejně seskupen ve dvou částech: za útoku ve skupině přímé podpory a skupině všeobecné činnosti, za přibližovacího pochodu v oddílech prvního sledu, táhnoucích s předvojí nebo alespoň ihned za nimi, aby je mohly vždy a ihned podporovati a v oddílech druhého sledu, táhnoucích s jádrem divise tak, aby mohly, bylo-li by potřebí, co nejdříve zasáhnouti do bojů předvojí. Oddíly a baterie přímé podpory nebo prvního sledu se přemísťují ovšem samy podle toho, jak postoupila jejich pěchota. Každé přemístění znamená, že určitá baterie neb oddíl není po jistý čas schopna palby a že tedy nemůže v tomto čase svou jednotku podporovati. Proto je nutno tento čas jednak co nejvíce zkrátiti předvídáním a přípravou, pokud jde o posice, pozorovatelný, dobu a cesty pro přemístění a o spojení, jednak nahraditi vzájemnou výpomocí, a to nejen uvnitř jednotlivých skupin, ale i mezi skupinami navzájem. Vidíme tedy, že slova „dělostřelectvo se přemísťuje samo“ jsou jen podmíněčně správná a že, nemá-li nastati anarchie, která by jeho činnost mohla značně ochromiti, musí býti příslušné operace jednotlivých oddílů a skupin uvedeny v soulad směrnicemi, kterými by byly předvídány a rozděleny prostory posic a pozorovatelů, určeny cesty, a je-li nutno, i čas a konečně zajištěno vzájemné zastupování v palebných úkolech po dobu přemísťování. Podobného předvídání je však i třeba, aby se podle situace a potřeby mohlo vyhověti také požadavku soustředění palby. Samostatnost jednotlivých oddílů nesmí tedy vybočiti z rámce směrnic, řídících a navzájem upravujících celkovou činnost dělostřelectva. Tyto směrnice může dáti jedině velitel dělostřelectva divise. Aby tak mohl učiniti, musí předem znáti hlavní rysy manévru, předvídáného velitelem divise, tedy ne jen výchozí situaci, směry a konečný (denní cíl), nýbrž i jeho hlavní fáze, vyjádřené postupnými cíli divise. Kdyby velitel divise neudal hlavní postupné cíle v svém rozkaze a přenechal volbu jich velitelům pěších pluků a praporů, nejen že by nebylo možné uvést cíle několika různých velitelů a tím i celkovou operaci v soulad, nýbrž i velitel divisního dělostřelectva by bylo naprosto znemožněno vydati své rozkazy zavčas, neboť by se musil napřed dohodnouti s veliteli všech praporů prvního sledu o tom, jak zamýšlí celou operaci až do konce provést a které postupné cíle si každý z nich vybral. Obtíže a nevýhody takového způsobu řešení věci jsou, myslím, tak jasné a nut-

nost vyznačovatí postupné cíle je tak dostatečně prokázána, že by bylo zbytečné zabývatí se dalšími podrobnostmi. A jak tomu je u divise v normálních případech, tak tomu je v případech, kdy velení operace je decentralisováno, jako na př. při operacích na širokých frontách, v horách, při pronásledování a p. u velitelů jednotlivých proudů a ve všech případech u velitelů pluků a praporů, kteří si tedy podle nařízených cílů, a pokud to je nutné a účelné, vyvolí své vlastní postupné cíle.

Domnívám se, že zde bude na místě zaujmouti stanovisko k některým činěným námitkám. Pokud jde o námitky, vyslovené v úvodu v odstavcích za 1., 3., 5. a j., stane se tak později podle toho, týkají-li se přibližovacího pochodu neb útoku, námitku uvedenou za 4. jsme osvětlili v předchozím odstavci a tak zbývá námitka příliš četných a při tom neodůvodněných postupných cílů a pak obava zbytečné ztráty času.

Na počátku I. kapitoly jsme zdůraznili, že každý postupný cíl musí mít přesný účel a v dalších odstavcích jsme uvedli, s kterých hledisk je třeba posuzovati účelnost cílů. Tím je vlastně již dána odpověď. Jestliže některý velitel stanovil příliš četné postupné cíle, ač toho situace nikterak nevyžadovala, šlo určitě o nesprávný výklad příslušných ustanovení Polního řádu, který se přece v této věci vyjadřuje dosti široce, takže není jeho vinou, je-li některé z jeho ustanovení vykládáno příliš úzkostlivě nebo nesprávně a nemůže to také býti důvodem, abychom z něho vypustili něco, co jinak pokládáme za užitečné nebo dokonce i za nutné.

Domněnka, že každý postupný cíl znamená ztrátu času, je omyl. Je na veliteli, aby organisoval spojení a spojovací službu tak, aby jeho rozkazy nebo hlášení jeho jednotek byly rychle dodávány. Ztrátu času způsobí zbytečně dlouhé zastávky. Postupný cíl může, ale nemusí znamenati zastávku, nikdy však nemá mít za následek zbytečně dlouhou zastávku. To by bylo důkazem, že buď není velení správně prováděno nebo že není dobře zařízeno spojení. Velitel, který vydal svůj rozkaz pro přibližovací pochod příštího dne, určil postupné posuny především se zřetelem na možná bojiště a na vlastnosti terénu. Při tom v svém rozkaze stanovil, že se má po dosažení určitého cíle buď ihned táhnouti dále bez dalšího rozkazu, nedojde-li ještě k střetnutí s nepřítelem, nebo si vyhradil právo naříditi další pochod. V prvním případě není tedy řeč o zastávce, ale i v druhém případě může si velitel, který dobře zařídil vyhledávání a dodávání zpráv, rozhodnouti o dalším pochodu dříve, než jeho jednotky dosáhnou zmíněného cíle, a krátký rozkaz „dále na druhý cíl“ zastihne jednotky dříve, než by se mohly zastaviti, je-li velitel v čele valného voje a zaslal-li svůj rozkaz ostatním proudům — při širokém rozčlenění — motocykly neb auty. Tedy i zde nedojde k zbytečné zastávce. Za útoku znamená každý cíl zastávku, už z toho jednoduchého důvodu, že Polní řád v souhlase s válečnými zkušenostmi nařizuje, že jednotky zanechají na dobytém cíli posádku, třebaže slabou, pro případ, že by byly při dalším postupu odraženy a že se uspořádají k pokračování v útoku. To ovšem vyžaduje krátké zastávky, nikoli však zbytečné, nýbrž nutné. Délka zastávky závisí na úmyslu velitele. Vyžaduje-li manévr jím zamýšlený, aby jednotky bez vyčkávání postupovaly na příští cíl a tím usnadnily útok svých sousedů, nařídí to v svém rozkaze a nutná zastávka k uspořádání a k zajištění dalšího postupu bude co nejkratší, jak jsme výše podotkli. Chce-li, aby cíle jeho jednotky bylo dobytý v celé šířce dříve, než vyrazí z nové

takto vytvořené základny, vyhradí si v rozkaze, že okamžik dalšího útoku nařídí sám. Pak se však musí postarat, aby zprávy a rozkazy byly rychle dodávány, nejlépe umluvenými znamením optickými, letcem a p., neboť na telefon není radno spolehnouti, motocyklista nemůže dojetí všude, jezdec a běžec jsou příliš pomalí. A konečně, chce-li buď soustřediti na stanoveném cíli své prostředky nebo zasadit nové jednotky, poněvadž počítá se značným odporem nepříteli na dalším cíli, nebo předvídá-li, že jeho jednotky budou bojem o určitý cíl tak vyčerpaný, že bude nutno zasadit zálohy, nebo chce-li na př. uvést celou operaci po dobytí některého cíle v soulad s obchvatnou akcí záloh, tedy vždy, kdy jde o předvídané přeskupení, může, nevyhradil-li si okamžik k dalšímu útoku, vymezit zastávku na cíli tím, že stanoví hodinu, kdy jednotky mají vyrazit dále. V tom případě, který ostatně bude méně častý než obě výše dotčené možnosti, musí však onu hodinu vypočítat dostatečně široce, aby byl jist, že všechny jednotky budou moci svých cílů dosáhnouti zavčas. Chybné by po mém soudu bylo, kdyby velitel v svém rozkaze stanovil trvání zastávky na př. slovy: na 1. cíli zastávka 20 minut, neboť by tím nedosáhl snad zamýšleného vyrovnání a uspořádání jednotek se zřetelem na celek, poněvadž by jednotky vyrazily z cíle každá po 20minutové zastávce v nestejnou dobu právě tak, jak ho nestejně dosáhly. Pokud tedy jde o zastávku, je na veliteli, aby si ujasnil, jaký jest její účel a je-li jí vůbec třeba. Pak se ovšem musí též starat, aby promyšleným opatřením pro vyhledávání zpráv, spolehlivou úpravou spojovací služby, účelným využitím smluvených znamení a včasným rozhodnutím snížil nebezpečí ztráty času na nejmenší míru. Potom budeme moci tvrdit, že postupné cíle mohou, ale nemusí znamenat zastávku a že v kladném případě je zastávka chtěná, účelná a proto nutná, takže nelze mluvit o zbytečné ztrátě času, která tedy nemůže být důvodem proti postupným cílům, poněvadž ji nezavinil cíl, nýbrž nedostatečná opatření velitele.

Touto statí jsem se snažil prokázat význam postupných cílů, jejich účelnost a užitečnost s všeobecného hlediska. V dalších statích, které budou věnovány jednak přibližovacímu pochodu, jednak útoku, chci v duchu Polního řádu a v rámci jednotek různého stupně označit případy, kdy mají být postupné cíle voleny, a situace, kdy by jejich stanovení bylo — opět v duchu Polního řádu — na újmu věci.

(Pokračování.)

Nadporučík Josef ŠRAML:

Motorisace armády.

Ú v o d.

Neobyčejný rozvoj automobilismu v poslední době změnil snad ve všech státech tvářnost hospodářského života a zasáhl do dopravnictví hlouběji než kdysi sama železnice. Srovnáme-li stáří železnice a stáří rozvíjejícího se automobilismu, musíme zajisté přiznat vítězství motoru. Statisticky možno prokázat, že dnes je uložena v celém světě v práci osobních a nákladních automobilů a v motocyklech asi 1 miliarda koňských sil.

Tento neobyčejný rozvoj automobilismu, lépe motorisace světa, nemohl ovšem zůstat bez vlivu na uplatnění těchto dopravních prostředků ve vojenství.